

Rädda Barnens
Ungdomsförbund

Till: Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
cc: s.fs@regeringskansliet.se

Diariernr: Ku2022/ 01317

Röda Korsets Ungdomsförbund och Rädda Barnens Ungdomsförbunds yttrande över betänkandet Vår demokrati – värd att värna varje dag (SOU 2020:46)

Röda Korsets Ungdomsförbund och Rädda Barnens Ungdomsförbund (härefter RKUF och RBUF) lämnar här sina synpunkter på slutbetänkandet. Vi kommenterar de delar där vi besitter särskild erfarenhet och kompetens.

Sammanfattning

- RKUF och RBUF saknar genomgående konsekvensanalyser utifrån barnkonventionen av utredningens förslag. Vi anser att det bör genomföras om förslagen behandlas vidare.
- RKUF och RBUF anser att fokuset på det statliga perspektivet på demokrati är för ensidigt, och saknar kommunala och regionala perspektiv.
- RKUF och RBUF ser att det finns ett särskilt stort behov av aktörer som kan stärka det offentliga möjligheter till dialog och medbestämmandeprocesser med barn och unga. Vi föreslår att det ingår i ett demokrati-främjande uppdrag hos länsstyrelserna.
- RKUF och RBUF förordar att MUCF beslutas få en nationell demokrati-funktion.
- RKUF och RBUF menar att det är problematiskt att kommittén inte har haft i uppdrag att inkludera de grupper som har starkast misstro till det offentliga

och till demokratin. Vi anser att det bör utredas vidare hur dessa grupper ska inkluderas mer i demokratin.

- RKUF och RBUF anser att det är problematiskt att utredningen varken analyserar eller ger förslag som berör hot och hat.
- RKUF och RBUF anser att en ny statlig maktutredning bör genomföras, liknande Maktutredningen (SOU 1990:44).

Barnkonsekvensanalys och skolornas behov

Flera av utredningens förslag berör barn och skolan. Trots det så saknar utredningen analyser av vad konsekvenserna av utredningens förslag innebär för barn. RKUF och RBUF föreslår att regeringen i vidare beredning av förslagen genomför barnkonsekvensanalyser utifrån barnkonventionen för att tydliggöra hur barn påverkas av dem.

För att skolorna ska ha möjlighet att ytterligare arbeta för en stärkt demokrati anser RKUF och RBUF att skolornas behov och förutsättningar behöver utredas vidare. Det behövs för att bättre kunna fastställa hur myndigheter och andra organisationer kan samverka med skolan eller bidra till dess verksamhet. Som en del i att utvärdera den psykosociala arbetsmiljön bör Skolinspektionen granska skolornas demokratiarbete samt föreslå förbättringar eftersom förståelse för och tilltro till demokrati är viktiga för att unga ska kunna delta i samhällsutvecklingen både direkt och i framtiden. Det bidrar dessutom till en mer likvärdig utbildning.

Demokrati på lokal och regional nivå

”Länsstyrelserna ges ett långsiktigt demokratifrämjande uppdrag”

RKUF och RBUF tillstyrker förslaget.

Utredningen behandlar främst demokrati på statlig nivå. Det är olyckligt att utredningen saknar lokala och regionala perspektiv på demokrati eftersom bland annat kommuner och regioner är viktiga aktörer för att invånare ska känna förtroende för demokratiska processer och strukturer. Kapaciteten för och kunskapen om demokrati och demokratiska processer ser mycket olika ut från kommun till kommun. Förutsättningarna för att känna delaktighet i demokratin varierar vilket både gör att tilliten till offentliga institutioner

sviktar och tron på den egna förmågan att bidra och påverka är svagare i vissa grupper.

Kommunernas beslutsmöjligheter minskar samtidigt som statsbidrag allt oftare är hårdare riktade. Det påverkar närheten till demokratin för samhällsinvånare. Särskilt då för nyanlända som bara har rösträtt i kommunala val, men inte i statliga.

Uppdragsbeskrivningen för länsstyrelserna bör ha ett tudelat fokus. Dels bör de verka kapacitets- och kunskapsstärkande för kommuner, regioner och civilsamhällesorganisationer utifrån de olika aktörernas behov, dels bör uppdraget innebära att länsstyrelserna får större möjligheter att verka rättighetsstärkande. Demokrati kräver respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna. Det stärker aktörernas förmåga att inkludera de grupper med större misstro mot offentliga institutioner som generellt deltar i demokratiska processer i mindre utsträckning. Dessutom bör det i uppdraget förtydligas hur och att de ska samverka med det civila samhället.

RKUF och RBUF ser att det finns ett särskilt stort behov av aktörer som kan stärka det offentligas möjligheter till dialog och medbestämmandeprocesser med barn och unga. Uppdraget till länsstyrelserna skulle behöva innebära att kommuner och regioner kan få hjälp att inhämta ungas åsikter och möjliggöra barn och ungas deltagande i enlighet med barnkonventionens tolfte artikel. Förståelsen för barn och ungas möjligheter att bidra i beslutsprocesser och deras förutsättningar till medinflytande är i dagsläget såpass svag att unga ofta upplever att de deltar i skendemokratiska processer eller används som alibin av tjänstemän och politiker som vill hävda att de fattar beslut utifrån ungas behov eller önskemål.

Nationell demokratifunktion

”En nationell demokratifunktion inrättas med uppdrag att öka kunskaperna om demokratin, utgöra kunskapsstöd kring metoder för att öka deltagandet och delaktigheten i demokratin, bidra till samordning av olika demokratifrämjande insatser samt analysera och ta fram lägesuppdateringar om tillståndet i den svenska demokratin. [...] Den nationella demokratifunktionen inrättas inom en befintlig myndighet.”

RKUF och RBUF tillstyrker förslaget och förordar att MUCF beslutas få den nationella demokratifunktionen.

RKUF och RBUF anser att en nationell demokratifunktion kan stärka det demokratifrämjande arbetet hos myndigheter och statsförvaltning. Trots att det utifrån grundlagen finns en allmän skyldighet att verka för demokratin ser vi att arbetet ofta brister. En extern resurs som en demokratifunktion skulle kunna möjliggöra både för myndigheter att granska och stärka kompetensen inom den egna verksamheten utifrån bredare demokratiperspektiv.

MUCF har god vana att bemöta det civila samhället och stor förståelse för civilsamhällets förutsättningar. Det civila samhället är centralt i demokratiutveckling. I och med att myndigheten redan arbetar med demokratifrämjande arbete så faller funktionen in väl under myndigheten. MUCF ger redan stöd till civilsamhällesorganisationer för att stärka civilsamhällets demokratiarbete.

I det fall att regeringen skriver in ett utökat ansvar för demokratiarbete i myndighetsförordningen är det viktigt att tillgängliggöra resurser även för domstolar och myndigheter som ligger under riksdagen eftersom dessa inte rörs av den.

Utredningen beskriver mestadels demokrati utifrån processer i befolkningen och missar statsförvaltningen och myndigheters roller i demokratin. Staten behöver se vikten av hur den egna verksamheten bidrar till eller hindrar demokrati. Myndighetsskandaler, låg acceptans för myndighetsprocesser, bristfällig hantering av intern kritik, låg transparens eller otydlig koppling till politiska mål som drivs fram genom allmän opinion innebär risker för statens förtroende. Utredningen hade därför tjänat på att även behandla hur statlig förvaltning kan bidra till en stärkt demokrati.

Saknat problemperspektiv

”Den digitala plattformen Demokrati 100 år permanentas och breddas till att inte enbart fokusera på hundraårsjubileet.”

Utredningen saknar nyanseringar kring vad demokrati innebär och vilka demokratiska värden som samhället bör utveckla. Genom att utgå ifrån hundraårsfirandet av demokratin så finns det en risk att demokrati främst betraktas utifrån några av dess mest fundamentala betydelser, som allmän och lika rösträtt för män och kvinnor. Demokratibegreppet har vidgats avsevärt under de senaste hundra åren, vilket inte minst tydliggörs av att ytterligare grupper har fått rösträtt under det gångna seklet. Exempelvis när myndighetskravet slopades 1989 vilket innebar att vuxna med psykiska funktionsnedsättningar gavs rätt att rösta.

Demokratiperspektiven har dessutom vidgats i fler avseenden än rösträtten. Utvecklingen av mänskliga fri- och rättigheter har bidragit till att särskilt sårbara grupper har fått stärkta möjligheter att delta i samhället och demokratin på lika villkor. RKUF och RBUF ser att mänskliga fri- och rättigheter behöver stärkas ytterligare och implementeringen av dessa rättigheter måste utvecklas för att ännu fler ska beredas likvärdiga möjligheter till demokratiskt deltagande.

RKUF och RBUF menar att det är problematiskt att kommittén inte har haft i uppdrag att nå ut till och inkludera de grupper som har starkast misstro till det offentliga och till demokratin. Trots att ”personer som står längst ifrån demokratin” omnämns av kommittén saknas analys och förslag. Det bör utredas vidare hur dessa grupper ska inkluderas mer i demokratin och hur de myndigheter som har demokratistärkande uppdrag kan få bättre verktyg för att nå dem.

RKUF och RBUF anser att det är problematiskt att utredningen varken analyserar eller ger förslag som berör hot och hat. Att personer och organisationer som aktivt deltar i det offentliga samtalet eller i demokratiska processer allt oftare utsätts för hot hämmar demokratiutvecklingen och är ett allvarligt hinder för civilsamhällets organisering.

En av de statliga utredningar som tidigare utrett mål och förslag för demokratipolitiken, Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5), föreslog en demokratiutredning för att utreda hur maktförhållanden i samhället har förändrats sedan millennieskiftet och hur det har påverkat demokratin. Utredningen menade att stora samhällsförändringar som digitalisering, globalisering, demografiska förändringar och klimatförändringar har påverkat hur olika samhällsgrupper förhåller sig till varandra, vilket potentiellt innebär demokratiska utmaningar. Utredningen föreslås knyta an till den maktutredning som genomfördes mellan 1985 och 1990, Maktutredningen (SOU 1990:44), vars mål var att analysera hur makt och inflytande fördelas i samhället. RKUF och RBUF anser att förslaget bör genomföras.

Lotta Schneider
Förbundsordförande
Röda Korsets Ungdomsförbund

Warda Abdalla
Förbundsordförande
Rädda Barnens Ungdomsförbund